

LANDSTINGET BLEKINGE

Hjälpmedelscenter i Blekinge – Gränsdragningsdokument

Vad är ett hjälpmedel?

Det finns ingen definition av hjälpmedel i hälso- och sjukvårdslagen. Av förarbetena till hälso- och sjukvårdslagen framgår att med begreppet hjälpmedel menas ”hjälpmedel för den dagliga livsföringen” och ”vård och behandling”, HSL, (1982:763).

Vid en funktionsnedsättning finns det olika slags hjälpmedel för att livet ska fungera så bra som möjligt.

Med hjälpmedel menas ofta produkter av olika slag såsom medicintekniska produkter för det dagliga livet eller för vård och behandling, konsumentprodukter men även men ny teknik, ex Valfärdsteknik.

En person ska kunna få hjälpmedel för att kompensera funktioner som är nedsatta, men också för att bevara funktioner så länge som möjligt eller förebygga att de försvinner.

De flesta personliga hjälpmedel för daglig vård och behandling är medicintekniska produkter. Dessa produkter är särskilt konstruerade för att användas vid funktionsnedsättning. För patientsäkerheten är det viktigt att endast säkra och medicinskt lämpliga produkter används som hjälpmedel. I vissa områden används konsumentprodukter och då är det viktigt att det genomförs noggranna riskanalyser innan produkten används som hjälpmedel.

Ledningen av hälso- och sjukvården ska vara organiserad så att den tillgodoser kravet på hög patientsäkerhet och god kvalitet på vården. Den ska också främja kostnadseffektivitet och att det finns den personal, de lokaler och den utrustning som behövs för god och säker vård HSL, (1982:763).

Hjälpmedel är en del av hälso- och sjukvården och ingår i till exempel habilitering och rehabilitering.

Landstingen, regionerna och kommunerna är skyldiga att erbjuda hjälpmedel. Men de bestämmer själva hur de delar upp ansvaret mellan sig och vilka regler och avgifter som ska finnas. Därför varierar det vad man kan få, vad det kostar och vart man vänder sig för att få hjälpmedel.

Hälso- och sjukvårdslagstiftningen syftar i många delar till att försäkra patienten om en god och säker vård.

Hjälpmedelsområdet är inget undantag och regelverket är komplext.

Centrala lagar inom hjälpmedelsområdet är följande:

- hälso- och sjukvårdslagen, HSL, (1982:763) som bland annat reglerar landstingens och kommunernas ansvar för den allmänna hälso- och sjukvården samt allmänna krav på hälso- och sjukvård
- patientsäkerhetslagen (2010:659) som bland annat ställer krav på en vårdgivare att bedriva ett systematiskt patientsäkerhetsarbete samt innehåller allmänna skyldigheter på hälso- och sjukvårdspersonalen
- patientskadlagen (1996:799) som reglerar ersättning till patienter som drabbas av vårdskada i hälso- och sjukvården
- lagen (1993:584) om medicintekniska produkter som ställer krav på en tillverkare att produkter är säkra att använda i vården.

Om ett landsting eller en kommun väljer att lägga till konsumentprodukter till sitt hjälpmedelsutbud tillkommer ytterligare lagar.

Dessa lagar är följande:

- produktsäkerhetslagen (2004:451) som reglerar säkerheten hos konsumentprodukter
- produktansvarslagen (1992:18) som reglerar ersättning för personskador som uppstår vid användning av konsumentprodukter
- skadeståndslagen (1972:207) som reglerar ersättning för skada som aktualiseras i en situation där det inte finns ett avtal mellan den skade- lidande och den som vållat skadan
- konsumentköplagen (1990:932).

Medicintekniska produkter

Föreskrivning av hjälpmedel som är medicintekniska produkter är det vanligaste sättet att erbjuda personer med funktionsnedsättning hjälpmedel. Det finns inte några lagkrav på att det ska vara medicintekniska produkter men för att svara upp mot kraven på patientsäkerhet är det en fördel att upphandla och förskriva medicintekniska produkter som hjälpmedel i hälso- och sjukvården.

Bestämmelser om medicintekniska produkter finns i lagen om medicintekniska produkter och i Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS 2003:11) om medicintekniska produkter. Lagen är en så kallad produktsäkerhetslag.

Medicintekniska produkter är enligt lagen produkter som enligt tillverkarens uppgift bland annat ”ska användas, separat eller i kombination med annat, för att hos människor påvisa, övervaka, behandla, lindra eller kompensera en skada eller en funktionsnedsättning”, lagen (1993:584) om medicintekniska produkter.

Samverkansnämnden i Blekinge

Postadress: Karlskrona. Besöksadress: Skrårderivägen Rosenholm. Telefon: 0734-47 17 90

E-post: annette.sander@ltblekinge.se Org nr: 232100-0081

LANDSTINGET BLEKINGE

Medicintekniska produkter ska vara CE-märkta enligt det medicintekniska regelverket och vara registrerade hos Läkemedelsverket om tillverkaren finns i Sverige. CE-märkningen innebär att produkterna uppfyller de särskilda krav som specificeras i Läkemedelsverkets föreskrifter.

Ex. på medicintekniska produkter

- Ventilator
- Rullstol
- TENS
- Tyngdtäcken
- Inhalatorer

Förskrivningsprocessen – Medicintekniska produkter

Vid förskrivning av medicintekniska produkter som hjälpmedel ska förskrivningsprocessen följas. Det behövs inte några ytterligare aktiviteter som till exempel riskanalys för att bedöma om produkten är patientsäker vid förskrivning av medicinteknisk produkt. I förskrivningsprocessen ingår generellt att bedöma att hjälpmedlet är lämpligt för patienten och det tänkta användningsområdet. Vårdtagare med behov där det krävs flera och avancerade insatser kring bedömningen av ett hjälpmedel arbetar vi med specialanpassningar. Specialanpassningar innebär att vi modulerar och konstruerar hjälpmedlet utifrån vårdtagarens individuella behov.

Konsumentprodukter

Landsting och kommuner har en skyldighet att utvärdera att en konsumentprodukt är säker för patienten och det sätt den ska användas på. Patienten måste informeras om att patientskadeförsäkringen inte gäller vid förskrivning av konsumentprodukter.

Konsumentprodukter som hjälpmedel

Hjälpmiddel och ny teknik får en allt viktigare roll för att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva ett självständigt liv. Den tekniska utvecklingen, inte minst inom IT-området, ger allt större möjligheter att kompensera en funktionsnedsättning. Utvecklingen bidrar till att gränsen mellan konsumentprodukter och medicintekniska produkter börjar suddas ut. Den ger också upphov till diskussioner om vad som är hälso- och sjukvårdens ansvar kontra patientens egenansvar, exempelvis beträffande smarta telefoner och digitala tjänster.

I hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen finns bestämmelser som ska gynna patientens självbestämmande genom valfrihet. Enligt HSL ska landstinget, när det finns flera behandlingsalternativ, ge patienten möjlighet att välja det alternativ som han eller hon föredrar. Ett sätt att få större valfrihet för patienten på hjälpmedelsområdet kan vara att utöka det traditionella utbudet av hjälpmedel med konsumentprodukter. Eftersom det inte finns definierat vad ett hjälpmedel är, finns det inte några lagkrav på att det ska vara en medicinteknisk produkt. Slutsatsen är att vilken produkt som helst kan vara ett "hjälpmedel för den dagliga livsföringen", både konsumentprodukter och medicintekniska produkter. Det finns dock skillnader som bottnar i produkternas säkerhet och avsedda användningsområde.

Ex. på konsumentprodukter

- Smartphone
- Surfplatta
- Appar

Förtydligande av dessa exempel är att de är riktade och anpassade utifrån användningsområdet hjälpmedel med utgångspunkt i vårdtagarens behov i sitt kognitiva eller kommunikativa hinder.

Förskrivningsprocessen - Konsumentprodukter

Förskrivningsprocessen är den generella vägen för att erbjuda en patient hjälpmedel enligt hälso- och sjukvårdslagen. Det generella ansvaret som vårdgivaren har att bedriva en god och säker vård omfattar också förskrivning av konsumentprodukter.

Det finns inga lagliga hinder att erbjuda konsumentprodukter som hjälpmedel inom ramen för förskrivningsprocessen.

Kraven på kvalitet och säkerhet hos konsumentprodukter är inte lika höga som för medicintekniska produkter. De risker som detta innebär varierar givetvis beroende på vilken produkt det gäller och vilken funktionsnedsättning den ska kompensera. Är vi som landsting, kommun och förskrivare medveten om denna skillnad finns det inga hinder att använda ett vidare synsätt på hjälpmedel som inkluderar förskrivning av konsumentprodukter.

LANDSTINGET BLEKINGE

Om det finns särskilda skäl att för en enskild patient förskriva en konsumentprodukt som hjälpmedel i eller utanför sortimentet ingår det i förskrivningsprocessen att göra en individuell riskanalys för den specifika produkten och patientens behov och användningsområde.

Det innebär att om konsumentprodukter förskrivs som hjälpmedel måste vårdgivaren som inte redan har rutiner för hur det ska genomföras ta fram sådana. Rutinerna ska omfatta både hur man bedömer att konsumentprodukter är säkra och att patienten får den information som han eller hon ska ges, bland annat att ersättning enligt patientskadelagen inte utgår.

Patientskadelagen gäller inte om en patient skadas av en konsumentprodukt som förskrivits och används som hjälpmedel. Någon ersättning från patient-skadeförsäkringen kan därför inte erhållas.

Skulle en patient drabbas av en personskada vid användning av en förskriven konsumentprodukt, kan han eller hon utkräva skadestånd av tillverkaren eller importören enligt produktansvarslagen. Skadestånd enligt produktansvarslagen kan betalas för personsador som orsakats på grund av ett tillverkningsfel i produkten.

Välfärdstekniska produkter

Välfärdsteknologi och välfärdsteknik är begrepp som i vissa delar överlappar begreppet hjälpmedel i det dagliga livet. Begreppet välfärdsteknik beskrivs enligt socialstyrelsens termbank som ”Digital teknik som syftar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för en person som har eller löper förhöjd risk för att få en funktionsnedsättning”. Exempel på detta kan vara digitala trygghetslarm, tillsyn via kamera eller sensorer för funktionsnedsättning. Välfärdsteknik kan användas av personen själv, en närstående, personal eller någon annan i personens närhet.

Produkter som definieras som välfärdsteknik kan även förskrivas som hjälpmedel. Det går därför inte att dra en skarp gräns mellan de båda. En skillnad är dock att välfärdsteknik är digital teknik medan hjälpmedel kan innehålla digital teknik men inte behöver det. Vi ser en ökad trend att fler av våra traditionella hjälpmedel blir digitaliserade samt att vi får in nya digitala hjälpmedel. I framtiden antas dock skillnaden minska då digital teknik mer och mer återfinns i många produkter.

Det är vanligt att välfärdsteknik erhålls via biståndsbeslut enligt socialtjänstlagen (2001:453). SoL, eller lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, medan personligt hjälpmedel förskrivs enligt Hälso- och sjukvårdslagen, HSL.

Ex. på Välfärdstekniska produkter

- GPS
- Nattkamera
- AirWiew (tillbehör, en digital lösning för C-Pap)
- Appar för att interagera med omvärlden

I Landstinget Blekinge ingår förskrivning både inom medicintekniska produkter, konsumentprodukter och välfärdstekniska produkter

Hjälpmedelsområden inom Landstinget Blekinge

- att få hörapparat och andra hörhjälpmedel, till exempel telefonhjälpmedel och signalsystem
- att få synhjälpmedel, till exempel Daisyspelare, punktskriftsprogram och ledfyrrar
- att få inkontinenshjälpmedel, till exempel katetrar och lakansskydd
- att få hjälpmedel för kognitivt stöd, till exempel planeringstavlor och tidsvisare.
- hjälpmedel för kommunikation, till exempel samtalsapparater och talsynteser
- rörelsehjälpmedel, till exempel rollatorer, käppar och rullstolar
- hjälpmedel i hemmet, till exempel toalettstolsförhöjare, duschstolar och sängar
- ortopediska hjälpmedel, till exempel handledsbandage, skoinlägg och proteser
- hjälpmedel för vård och behandling, till exempel inhalatorer och ventilatorer

Hjälpmedel som Hjälpmedelscenter tillhandahåller är följande:

- Synhjälpmedel
- Hjälpmedel inom kommunikation
- Hjälpmedel inom kognition
- Rörelsehjälpmedel
- Hjälpmedel i hemmet
- Hjälpmedel för vård och behandling

Samverkansnämnden i Blekinge

Postadress: Karlskrona. Besöksadress: Skrårderivägen Rosenholm. Telefon: 0734-47 17 90

E-post: annette.sander@ltblekinge.se www.ltlekinge.se Org nr: 232100-0081

LANDSTINGET BLEKINGE

Hjälpmedel som övriga förvaltningar tillhandahåller är följande:

- Hörselhjälpmedel – BLS (Hjälpmedelscenter 2018)
- Inkontinenshjälpmedel – BLS
- Ortopediska hjälpmedel - BLS

Hjälpmedel för vård och behandling och för det dagliga livet ska landstingen, regionerna och kommunerna erbjuda. Med hjälpmedel för det dagliga livet menas sådant som en person kan behöva för att till exempel äta, klä sig och sköta hygien, förflytta sig, kommunicera och sköta hemmet.

Andra typer av hjälpmedel ska erbjudas av andra i samhället. Arbetshjälpmedel, hjälpmedel som gör att en person kan arbeta är Arbetsförmedlingens och Försäkringskassans ansvar. Skolhjälpmedel är ett delat ansvar mellan varje skola och Hälso- och sjukvården. Fritidshjälpmedel ingår inte i huvudmännens uppdrag.

Vissa hjälpmedel får personen köpa själv, så kallade egenansvarsprodukter. Vad som ska räknas som egenansvarsprodukter avgör landstingen, regionerna och kommunerna själva. I Blekinge finns det ett regelverk om vilka produkter som ingår i gruppen egenansvar.

Om en person är på tillfälligt besök någonstans i landet och behöver hjälpmedel för en kortare tid, kan man ofta få låna det tillfälligt där.

Samverkansnämndens och Hjälpmedelscenters reglemente

Enligt Samverkansnämndens reglemente ska Blekinge läns invånare erbjudas en god hjälpmedelsförsörjning på lika villkor. Hjälpmedel ska utgå från en individuell bedömning enligt förskrivningsprocessen. Den gemensamma nämnden har till uppdrag att erbjuda sina medlemmar hjälpmedel enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och socialtjänstlagen (SoL) samt KIVO, digitala utbildningar inom Kompetens i vård och omsorg och förbrukningsartiklar. Undantag från nämndens ansvarsområde är hjälpmedel för yrkesinriktad rehabilitering och pedagogiska hjälpmedel inom skola.

Till nämndens uppgifter enligt ovan hör följande:

- Samordna och genomföra upphandling av hjälpmedel för medlemmar samt svara för lagerhållning och distribution av dessa hjälpmedel
- Fastställa produktkatalog samt tillhörande prissättning
- Fastställa policy och riktlinjer för hjälpmedelsverksamheten i länet
- Fastställa samverkansformer för hjälpmedelsverksamhet inom länet
- Fastställa kompetenskrav för förskrivning av hjälpmedel inom länet
- Vid behov lägga förslag till patientavgifter som föreläggs respektive medlem för beslut
- Svara för omvärldsbevakning av vissa hjälpmedelsfrågor av övergripande karaktär samt spridande av information till utsedda funktioner i landstinget och kommunerna
- Svara för att på länsnivå informera och föra dialog avseende hjälpmedelsfrågor med organisationer som representerar brukare
- Svara för att ha spetskompetens (specialistkompetens), eller kunna hänvisa till sådan, som via konsultation och rådgivning kan bistå förskrivarna.
- Svara för att ha kompetens och resurser för drift, underhåll och specialanpassningar av alla hjälpmedel
- Erbjudna kompetensutveckling inom hjälpmedelsområdet
- Informera i hjälpmedelsfrågor
- Tillsammans med medlemmarna arbeta fram ett för verksamheten ändamålsenligt kvalitetssystem och nyckeltal
- Svara för beställningar, statistik, uppföljning och utvärderingsrutiner

Hjälpmedel i olika situationer

Hjälpmedel i ordinärt boende

Hjälpmedel för det dagliga livet eller för vård och behandling förskrivs som personligt hjälpmedel.

Hjälpmedel som kan vara aktuella för det dagliga livet är t.ex. vårdsäng, förflytningshjälpmedel, kognitiva och kommunikativa hjälpmedel samt passiva och aktiva larm vars mottagare är anhörig eller annan person i det ordinära boendet. Om larmsignal ska gå utanför boendet, t.ex. till kommunens hemtjänst så är det kommunen själv som ansvarar för larmet. Aktiva larm, trygghetslarm är en biståndsbedömd insats och tillhandahålls via kommunen.

Hjälpmedel som kan vara aktuella inom vård och behandling är t.ex. ventilatorer, inhalatorer, TENS, antidecubitushjälpmedel, tyngdtäcken o.s.v.

Samverkansnämnden i Blekinge

Postadress: Karlskrona. Besöksadress: Skrårderivägen Rosenholm. Telefon: 0734-47 17 90

E-post: annette.sander@ltblekinge.se; www.ltblekinge.se Org nr: 232100-0081

LANDSTINGET BLEKINGE

Hjälpmedel i biståndsbedömt särskilt boende och dagverksamhet – Grundutrustning

Varje vårdenhet ska vara grundutrustad enligt verksamhetens syfte. Den enskilda kommunen beslutar vilken grundutrustning som ska finnas. Kravet på grundutrustning ska vara uppfyllt innan personligt hjälpmedel förskrivs. Hjälpmedel som ingår i grundutrustning och inte kopplas till en individuell bedömning kan t.ex. vara rullstol, ståbord, sängar, madrasser, larm o.s.v. För att kunna erbjuda analoga eller digitala hjälpmedel såsom Ep-larm, krävs en grundinfrastruktur för larm på boendet.

Görs bedömningen att patienten/brukaren har behov av individuellt utprovat och anpassat hjälpmedel förskrivs det som personligt hjälpmedel enligt förskrivningsprocessen och hanteras via hjälpmedelscenter.

Hjälpmedel på sjukhus – Grundutrustning

Varje vårdenhet ska vara grundutrustad enligt verksamhetens syfte. Utrustning som ingår i inventarierna på en vård- eller behandlingsavdelning är sjukhusets ansvar och ingår inte i Hjälpmedelscenters uppdrag. Kravet på grundutrustning ska vara uppfyllt innan personligt hjälpmedel förskrivs. Hjälpmedel som ingår i grundutrustning och inte kopplas till en individuell bedömning kan t.ex. vara rullstol, ståbord, sängar, madrasser, lyftselar o.s.v.

Görs bedömningen att patienten/brukaren har behov av individuellt utprovat och anpassat hjälpmedel förskrivs det som personligt hjälpmedel enligt förskrivningsprocessen och hanteras via hjälpmedelscenter.

Förskrivningsprocessen

Utifrån patientsäkerheten bör hjälpmedel utgå från en individuell bedömning och kopplas till förskrivningsprocessen och dess kvalitetssäkerhet.

När ett hjälpmedel förskrivs innebär det att hjälpmedlet ska användas av en namngiven patient, ensam eller med hjälp av anhörig/närstående eller någon annan person. Förskrivaren är ansvarig för att alla faserna i förskrivningsprocessen blir genomförda. Förskrivaren ansvarar även för att välja ut det hjälpmedel som är mest lämpligt. Dock är det viktigt att hjälpmedelsförskrivningen skall planeras i samverkan med den enskilde. Patienten/brukaren ska ha ett reellt och aktivt inflytande i förskrivningsprocessen. Förskrivaren återfinns alltid i den patient-/brukarnära verksamheten och hjälpmedelscenters konsulenter rådgör och stöttar förskrivaren.

Innan ett hjälpmedel kan skrivas ut måste personen få sitt behov bedömt av en förskrivare och det är förskrivaren som bedömer om du är berättigad till ett hjälpmedel och vilket hjälpmedel som i så fall täcker ditt behov. Då undersöker förskrivaren hur de nedsatta funktionerna påverkar situationer i vardagen, och personen själv eller någon närstående beskriver vilka behov och önskemål det finns. Tillsammans kommer förskrivare tillsammans med berörda fram till i vilka situationer ett hjälpmedel kan underlätta, och vad målet ska vara med att använda hjälpmedlet.

Förskrivaren följer de regler och anvisningar för hjälpmedel som varje landsting, region och kommun har. Anvisningar beslutas av samverkansnämnden, se följande länk.

<http://ltblekinge.se/For-vardgivare/Hjalpmedelscenter/Anvisningar-for-forskrivning-av-hjalpmedel/>

Viktigast är livsuppehållande behov som att andas eller få i sig näring, sedan basbehov som att äta själv eller klä på sig. Därefter kommer behov av att fungera i vardagen, som att handla mat, och sist behov som gäller fritiden.

Utbud av personligt förskrivna hjälpmedel.

Hela Hjälpmedelscenters sortiment finns på 1177, se följande länk.

<https://www.1177.se/Blekinge/Tema/Hjalpmedel/>

Slutsats

Hjälpmedelscenters uppdrag är att tillhandahålla personligt förskrivna hjälpmedel enligt förskrivningsprocessen. Grundutrustning och inventarier på sjukhus och särskilda boende tillhandahålls av den egna organisationen. Med sjukvård/omsorg som bedrivs i hemmet och där vårdtagaren har behov av olika medicintekniska hjälpmedel/hjälpmedel för vård och behandling bör dessa förskrivas som personligt förskrivit hjälpmedel utifrån patientsäkerheten och förskrivarens uppföljningsansvar.

Annette Sander
Verksamhetschef Hjälpmedelscenter
2017-06-01